

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060103

DOM
2017-03-17
Stockholm

Mål nr
P 5414-16

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2016-05-31 i mål nr P 5129-15,
se bilaga A

KLAGANDE

1. HB-W

2. PE

Ombud för 1 och 2: JH

MOTPART

1. Miljö- och stadsbyggnadsnämnden i Nacka kommun

2. LA

3. POR

Ombud för 2 och 3: IB

SAKEN

Bygglov för ateljé och bastu på fastigheten X i Nacka kommun

Dok.Id 1319503

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom upphäver Mark- och miljööverdomstolen Miljö- och stadsbyggnadsnämndens i Nacka kommun beslut den 3 december 2014 (§ 2014-003165) att bevilja bygglov för ateljé och bastu och avslår ansökan.

BAKGRUND

Miljö- och stadsbyggnadsnämnden i Nacka kommun beslutade 2006 om bygglov för ateljé och bastu på fastigheten X. Detta beslut förföll eftersom det inte togs i anspråk. Nämnden fattade 2008 ett nytt beslut om bygglov för ändrad placering av ateljé och bastu på fastigheten (§ 0962/2008, dnr 233 2005-000610). Nämnden fattade därefter i augusti 2013 beslut om ”marklov/bygglov för murar och markuppfyllnad” avseende samma fastighet (dnr B2013-000658).

Genom beslut den 7 februari 2014 upphävde och återförvisade länsstyrelsen, av formella skäl, nämndens bygglovsbeslut från 2008 till nämnden för fortsatt handläggning. I samma beslut prövade länsstyrelsen även beslutet från 2013 om marklov/bygglov för murar och markuppfyllnad. Detta beslut fastställdes av länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut överklagades inte.

Efter att länsstyrelsen återförvisat målet till nämnden fattade nämnden den 3 december 2014 nytt beslut om bygglov för bastu och ateljé. Det beslutet överklagades till länsstyrelsen som upphävde bygglovet i beslut den 28 augusti 2015 eftersom länsstyrelsen ansåg att sökta åtgärder var planstridiga och inte kunde bedömas som mindre avvikelser. Mark- och miljödomstolen ändrade länsstyrelsens beslut och fastställde nämndens bygglovsbeslut. Beslutet har nu överklagats till Mark- och miljööverdomstolen.

YRKANDEN M.M. I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

HB-W och **PE** har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa länsstyrelsens beslut.

POR och **LA** samt **Miljö- och stadsbyggnadsnämnden i Nacka kommun** har motsatt sig ändring.

Parterna har anfört i huvudsak detsamma som i mark- och miljödomstolen med följande tillägg och förtydliganden.

HB-W och PE

Det har tillkommit ytterligare byggnader på fastigheten utan att bygglov sökts. Jämte bastun har det byggts ett uppmurat trädäck som man via en öppning kan gå under. Muren är uppskattningsvis tre meter hög. I utrymmet under finns bl.a. en pump. Avsikten är att man ska kunna gå in genom dörren i muren för att komma åt pumpen. Konstruktionen uppfyller kriterierna för att räknas som en byggnad. Den är bygglovspliktig och ska räknas med i den totala byggnadsarean. De kappor som byggts kring byggnaderna är alltför artificiella för att jämföras med markutfyllnad. De är snarare att betrakta som terrasser som möjligen ökar byggnadernas volym.

POR och LA

Det är felaktigt att det tillkommit ytterligare byggnader på fastigheten utan att bygglov sökts. Murens höjd är under en meter och bakom muren finns det berg vilket framgick vid synen i mark- och miljödomstolen. Om fasadmetoden ska tillämpas för beräkningar av byggnadernas höjd ska hänsyn tas till den omkringliggande marken. Beräkningarna ska utgå från den höjd byggnaden får i slutligt skick, dvs. de höjder etc. som det lagakraftvunna marklovet medger. Byggnaderna ligger i en brant sluttning och markens ursprungliga höjd och därmed återfyllnad varierar med hänsyn till bergets utformning. Beräkningen låter sig därför inte göras på motsvarande sätt som om marken varit plan. Berg har sprängts bort för att få plats med byggnationen. Byggnationen har skett för att få en bra utformning av byggnaderna och med hänsyn till bergets utformning. De avvikelser som förekommer är inte fler och inte av större omfattning än att de kan godtas.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL**Prövningens ram**

Det är nämndens bygglovsbeslut den 3 december 2014 som utgör ramen för prövningen i Mark- och miljööverdomstolen. Vid denna prövning utgår domstolen från

den ansökan som låg till grund för 2008 års bygglovsbeslut (som återförvisades till nämnden av länsstyrelsen) samt de kompletterande ritningar som gavs in 2014 och som tillhör bygglovsbeslutet (dnr 233 2005-000610). Normalt omfattas alla de åtgärder som framgår av de ritningar som tillhör ärendet av prövningen som nämnden gjort. I detta fall framgår dock av handlingarna i målet att vissa åtgärder prövats genom nämndens beslut den 27 augusti 2013 om bygglov/marklov för murar och markuppfyllnad (dnr B 2013-000658) och som fastställts genom länsstyrelsens beslut den 7 februari 2014. Mark- och miljööverdomstolen bedömer därför att de konstruktioner/kappor, altan och murar som omfattas av beslutet 2013 om bygglov/marklov för murar och markuppfyllnad inte omfattas av prövningen i detta ärende. Domstolen måste däremot pröva om och i så fall hur dessa konstruktioner/kappor m.m., som alltså i och för sig är lovgivna, ska påverka bedömningen av byggnadsarea och byggnadshöjd i nu aktuellt ärende.

Som framgår av underinstansernas avgöranden ska plan- och bygglagen (1987:10), ÄPBL, tillämpas i målet.

Fastigheten omfattas av en stadsplan från 1938 (S118). Enligt planen får en tomt inte bebyggas till större del än en tiondel av ytan. Detta innebär att aktuell fastighet kan bebyggas med högst 219 m². En gårdsbyggnad får inte vara högre än 3 meter. Avståndet mellan skilda byggnader på samma tomt får inte vara mindre än 9 meter och en byggnad får inte placeras närmare tomtgräns än 6 meter om inte grannarna enats om annat. Någon bestämmelse om marknivå finns inte i planen.

De frågor som aktualiseras i målet är om de sökta åtgärderna strider mot detaljplanen och om eventuella avvikelser kan anses vara mindre och förenliga med planens syfte (8 kap. 11 § ÄPBL). De eventuella avvikelser som ska bedömas avser byggnadsarea, byggnadshöjd samt avstånd till tomtgräns och avstånd mellan byggnader på tomten.

Vid bedömning av byggnadernas förenlighet med detaljplanen ska begreppen byggnadshöjd och byggnadsarea tolkas utifrån ÄPBL och den äldre plan- och byggförordningen (1987:383), ÄPBF, eftersom stadsplanen ska ses som en detaljplan

antagen med stöd av ÄPBL (jfr Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 26 mars 2015 i mål nr P 5588-14).

Bedömning av konstruktioner/kappor runt byggnaderna

För att kunna bedöma byggnadshöjd och byggnadsarea måste först avgöras hur de konstruktioner/kappor som omger ateljén och bastun och som omfattas av beslutet från 2013 ska bedömas och på vilket sätt de ska påverka byggnadshöjd och area. När det gäller dessa konstruktioner/kappor bedömer Mark- och miljööverdomstolen att de skiljer sig väsentligt från omgivande mark genom sin uppbyggda konstruktion. De kan inte ses som en markutfyllnad och de kan inte heller ses som en del av byggnadernas konstruktion (ateljén och bastun). Mark- och miljööverdomstolen finner därför att dessa konstruktioner/kappor får betraktas som anläggningar. Dessa anläggningar påverkar inte byggnadernas höjd eller area på marken. En eventuell utfyllnad under konstruktionerna/kapporna såsom illustreras på de nu aktuella ritningarna förändrar inte denna bedömning.

Byggnadsarea

Byggnadsarea är inget begrepp som definieras eller förekommer i ÄPBL. Det är däremot en vanlig begränsning i detaljplaner. I Svensk Standard (SS 21054:2009) definieras byggnadsarea (BYA) som den area som en byggnad upptar på marken och projektionen av de byggnadsdelar som påverkar användbarheten av underliggande mark. Huruvida utkragande byggnadsdelar, såsom t.ex. balkonger, är mätvärda och ska inräknas i byggnadsarean får bedömas från fall till fall efter vissa i standarden närmare angivna bedömningsgrunder.

Med stöd av ritningar i kommunens akt ansluter sig Mark- och miljööverdomstolen till länsstyrelsens och mark- och miljödomstolens bedömning att huvudbyggnaden omfattar 161 m².

Ateljén har enligt nämndens beslut en byggnadsarea om 47 m², vilket länsstyrelsen och mark- och miljödomstolen instämmer i. Bastuns area har av nämnden angetts till 31 m²

vilket länsstyrelsen har anslutit sig till. Mark- och miljödomstolen har korrigerat den uppgiften till 33 m².

Av nämndens och underinstansernas beslut går att utläsa att byggnadsarean har mätts utifrån respektive byggnads fasadliv inklusive utkragande balkong på bastun.

Vid beräkningen av byggnadsarean för respektive ny byggnad utgår Mark- och miljööverdomstolen, som ovan anförts, från att de konstruktioner/kappor som uppförts runt om byggnaderna inte är en del av byggnaderna eller omgivande mark.

Ateljén

Vad gäller ateljén beräknar Mark- och miljööverdomstolen byggnadsarean med hjälp av måttuppgifter på ritningarna och skalmätning. Arealen för ateljén är 47 m².

Bastun

För att avgöra bastuns byggnadsarea måste först en bedömning göras av hur altanen mot öster ska uppfattas och om den ska påverka byggnadsarean. Altanen ligger i direkt anslutning till bastun och har enligt ritningarna en utformning med ett bjälklag av formvirke, armering och betong samt en vägg/mur mot öster uppbyggd av lecablock. Av måttuppgifter i ritningarna och skalmätning framgår att altanens golv är beläget mellan 0,6 och 2,3 meter över omgivande mark. Mark- och miljööverdomstolen konstaterar vidare från ritningarna och ingivna foton att den valda konstruktionen sedd från öster visuellt ger ett dominerande intryck. Med hänsyn till detta och att det skapas ett utrymme under konstruktionen genom dess tak och vägg uppfattar domstolen altanen som en volymskapande del av bastubyggnaden (jfr RÅ 2009 ref. 67 I-III). Det faktum att utrymmet under det täckta bjälklaget delvis avses att fyllas med icke kapillärt material (undantaget ett utrymme av oklar omfattning i anslutning till luckan mot bryggan) påverkar inte bedömningen. Altanen är därmed att betrakta som en del av bastubyggnaden som utökar byggnadsarean. Altanens area är inte tidigare bedömd men kan utifrån ritningarna uppskattas till i vart fall 10 m². Vid den bedömningen har hänsyn tagits till att de utkragande delarna på bastun sammanfaller med en del av

byggnadsarean för altanen. De delar som bedömts ligga nära eller i nära anslutning till befintlig mark har inte heller räknats med. Bastuns area blir därmed 43 m² (33+10).

Sammantaget ger denna bedömning att den sammanlagda byggnadsarean för byggnaderna på fastigheten blir 251 m² (161+47+43). Det innebär att den tillåtna byggnadsarean om 219 m² överskrids med 32 m² vilket utgör ca 15 procent.

Byggnadshöjd

Enligt 9 § andra stycket ÄPBF ska byggnadshöjden räknas från markens medelnivå invid byggnaden. Om byggnaden ligger mindre än sex meter från allmän plats ska dock beräkningen utgå från den allmänna platsens medelnivå invid tomten, om inte särskilda omständigheter föranleder annat. Enligt tredje stycket i samma paragraf ska byggnadshöjden räknas till skärningen mellan fasadplanet och ett plan som med 45 graders lutning inåt byggnaden berör byggnadens tak.

I Boverkets publikation "Boken om lov, tillsyn och kontroll", allmänna råd 1995:3, ändrad genom 2004:2, bilaga 3, nedan benämnd Boverkets allmänna råd, finns förtydliganden av hur byggnadshöjden bör beräknas. De allmänna råden är inte bindande i rättstillämpningen, men kan tjäna som vägledning i de fall lag- eller förordningstext inte ger tydliga besked. I Boverkets allmänna råd anges bl.a. följande. Vid beräkning av byggnadshöjden utgår man från en fasad som fastslås vara beräkningsgrundande. I första hand bör detta vara ena långsidan. Med fasadplan avses det plan som representerar största delen av en väggs fasadliv.

Ateljén

Mark- och miljööverdomstolen har ovan kommit fram till att konstruktionerna/kapporna runt ateljén inte ska påverka byggnadshöjden. Domstolen finner att höjden ska beräknas från befintlig mark redovisad i handlingarna. Det är fasaden mot öster som har störst allmänpåverkan och därför ska ses som beräkningsgrundande. Med ledning av måttuppgifter i ritningarna och skalmätning finner Mark- och

miljööverdomstolen att höjden kan beräknas till 3,4 meter. Byggnadshöjden för ateljén överskrids med 0,4 meter.

Bastun

Mark- och miljööverdomstolen bedömer byggnadshöjden för bastun på motsvarande sätt som för ateljén dvs. utgår vid beräkningen från var byggnaden möter befintlig mark. Altanen utgör en del av bastubyggnaden såsom redogjorts för ovan. Bastun sedd för sig, utifrån vad som framgår av ritningarna, är placerad på mark som är i det närmaste horisontell. Av ritningarna framgår vidare att marken sjunker på byggnadens östra sida där altanen är placerad. Redovisningen av altanens utbredning på marken skiljer sig mellan de olika ritningarna. Ritningsunderlaget är även bristfälligt vad gäller höjder på anslutande mark.

Fasaden mot öster är den som ger störst allmänpåverkan och därmed ska ses som beräkningsgrundande. Utifrån måttuppgifter i ritningarna och skalmätning finner domstolen att byggnadsdelen med bastun har en byggnadshöjd om 5,6 meter. Av vad som framgår ovan om aktuella ritningars beskaffenhet går det inte att bedöma i vilken omfattning altanen påverkar byggnadshöjden. Mark- och miljööverdomstolen kan dock, utifrån ritningarna, göra bedömningen att byggnadshöjden för bastun överskrids i inte obetydlig omfattning.

Avstånd till tomtgräns och avstånd mellan byggnader på tomten

Som framgår av underinstanserna avgöranden föreligger avvikelser även i fråga om avståndet mellan ateljén och bastun samt avstånd till fastighetsgräns. Dessa avvikelser, var för sig, skulle kunna anses som mindre avvikelser.

Sammanfattande bedömning

Enligt förarbetena till ÄPBL nämns som exempel på mindre avvikelse placering av en byggnad någon meter in på s.k. punktprickad mark, överskridande av högsta tillåtna byggnadshöjd av byggnadstekniska eller andra skäl samt överskridande av tillåten

byggnadsarea för att en bättre planlösning skall kunna uppnås (prop. 1985/86:1 s. 714). Högsta förvaltningsdomstolen har i flera avgöranden uttalat att frågan om avvikelser från en plan är att anse som mindre bör bedömas inte endast utifrån absoluta mått och tal utan bör ses i förhållande till samtliga föreliggande omständigheter (se RÅ 1990 ref. 53 II, RÅ 1990 ref. 91 I och II samt RÅ 1991 ref. 57).

Mark- och miljööverdomstolen har i målet kommit fram till att den sammanlagda byggnadsarean är 15 procent större än den som tillåts enligt gällande plan. En sådan avvikelse kan, även med beaktande av områdets karaktär med sluttande tomter, inte bedömas som mindre.

Byggnadshöjden för *ateljén* är 3,4 meter. Det rör sig således om en avvikelse om 0,4 meter. Mark- och miljööverdomstolen har tidigare bedömt bl.a. att ett överskridande med 0,5 meter där tillåten byggnadshöjd var 3 meter inte kunde godtas (MÖD 2014:17). Inte heller ett överskridande med 0,45 meter där tillåten byggnadshöjd var 4 meter har godtagits (Mark- och miljööverdomstolens dom den 13 oktober 2016 i mål nr P 1992-16). Mark- och miljööverdomstolen finner att det i målet inte framkommit något godtagbart skäl som motiverar överskridande av högsta tillåtna byggnadshöjd. Enligt domstolen är avvikelserna från planen för stora för att kunna godtas som en mindre avvikelse.

Byggnadshöjden för *bastun* går inte att beräkna på aktuellt underlag. Det går dock att bedöma byggnadshöjden och att den avviker från tillåten byggnadshöjd om 3,0 meter i inte obetydlig omfattning. Mark- och miljööverdomstolen finner att det i målet inte framkommit något godtagbart skäl som motiverar överskridande av högsta tillåtna byggnadshöjd. Enligt domstolen är avvikelserna från planen för stora för att kunna godtas som en mindre avvikelse.

Därtill kommer avvikelser när det gäller avstånd till tomtragrens och mellan byggnader på tomten.

Avvikelserna såvitt gäller byggnadshöjd och byggnadsarea kan således inte godtas som mindre avvikelser enligt 8 kap. 11 § ÄPBL. Därtill kommer avvikelser vad gäller

avstånd till fastighetsgräns och mellan byggnader. Bygglovsbeslutet ska därför upphävas och ansökan avslås.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Fredrik Ludwigs och Margaretha Gistorp, referent, tekniska rådet Inger Holmqvist samt hovrättsrådet Christina Ericson.

Föredragande har varit hovrättsfiskalen Hannah Grahn.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2016-05-31
meddelad i
Nacka Strand

Mål nr P 5129-15

KLAGANDE

1. LA

2. POR

Ombud för 1-2: IB

MOTPARTER

1. HB-W

2. PE

Ombud för 1-2: JH

3. JM

4. BvEM.

5. Miljö- och stadsbyggnadsnämnden i Nacka kommun

SAKEN

Bygglov för ateljé och bastu på fastigheten Nacka X

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Stockholms läns beslut den 28 augusti 2015 i ärende nr 40322-1356-2015, se [bilaga 1](#)

DOMSLUT

Med ändring av länsstyrelsens beslut fastställer mark- och miljödomstolen Miljö- och stadsbyggnadsnämndens i Nacka kommun beslut den 3 december 2014, § 2014-003165, för ateljé och bastu på fastigheten Nacka X.

Dok.Id 436993

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka Strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 40 E-post: mmd.nacka.avdelning4@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:00-16:30

BAKGRUND

Miljö- och stadsbyggnadsnämnden i Nacka kommun (nämnden) gav bygglov för ateljé och bastu på fastigheten X. Sedan beslutet överklagats av grannar, upphävde Länsstyrelsen i Stockholms län (länsstyrelsen) bygglovsbeslutet.

LA och POR har överklagat länsstyrelsens beslut till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN M.M.

LA och POR har yrkat att mark- och miljödomstolen, med ändring av länsstyrelsens beslut, ska fastställa nämndens bygglovsbeslut.

HB-W och PE har bestritt ändring.

JM och BVEM har inte avgett någon inställning.

Mark- och miljödomstolen har den 26 april 2016 hållit syn och sammanträde på fastigheten.

UTVECKLING AV TALAN

LA och POR respektive HB-W och PE har gett in och hänvisat till ett stort antal fotografier och handlingar.

I övrigt har parterna anfört i huvudsak följande.

LA och POR

Länsstyrelsens beräkningar i beslutet torde till viss del vara felaktiga och grunda sig på oriktiga förutsättningar. Beslutet strider mot lag, Boverkets allmänna råd och gällande praxis.

I länsstyrelsens beslut anges att det på ingivna kartor beräknade avståndet mellan ateljé och bastu är 8 meter, vilket bestrids. Det verkliga avståndet är 9 meter, vilket har mätts fysiskt med mätband på plats och skillnaderna beror på de höjdskillnader som föreligger mellan byggnaderna. Detaljplanen reglerar inte hur mätningen av avstånd ska ske. Det finns inte skäl att utgå från annat än de verkliga förhållandena. Någon avvikelse föreligger således inte i detta hänseende. Kravet på 9 meter mellan byggnader inom tomten torde vara av brandsäkerhetsskäl. Av Boverkets byggregler, p 5.6 framgår att 8 meter torde vara det avstånd som nu bedöms vara ett ”säkert” avstånd. Placeringen av byggnaderna torde därmed uppfylla de krav på brandsäkerhet som har motiverat bestämmelsen.

Avståndet från ateljén till grannfastigheten har uppmätts till ca 4,6 meter. Byggnaden uppfördes år 2010 utan någon invändning då mot byggnaden från berörda grannar. Något skriftligt medgivande fick de då inte. Invändningen kom

i juli 2013 i samband med att ett altangolv byggdes. Som det får förstås är överklagandet inte motiverat av byggnadens placering utan av andra skäl.

Av länsstyrelsens beslut framgår att för en mycket begränsad del av bastuns balkong är måtten till tomtgränsen mot vattnet som minst 5,5 meter, vilket avviker från det i planen angivna avståndet om 6 meter. Detta torde inte strida mot planens syfte och utgör en sådan mindre avvikelse som bör godtas.

Varken ateljén eller bastun är placerade så att de medför betydande olägenheter för grannfastigheterna. De är placerade inom det avstånd som uppfyller de krav som ställs för bygglovsbefriade komplementbyggnader såsom friggebodar och attefallshus, varför avståndet torde vara accepterat av lagstiftaren som ett lämpligt avstånd. Avvikelsen beträffande avståndet torde därmed vara förenligt med syftet med planen och kunna godtas som en mindre avvikelse.

Det kan särskilt anmärkas att om medgivande finns från grannar är det enligt planen tillåtet med byggnation av komplementbyggnader i tomtgräns och utgör då inte avvikelsen från planen. Deras uppfattning är att angränsande fastighet medgett placeringen av ateljé vid tiden vid dess uppförande även om det inte finns något skriftligt dokument.

Byggnadshöjden angiven i länsstyrelsens beslut torde bygga på missförstånd och på att länsstyrelsen inte har varit på plats. De har efter sprängning och placering av bastubyggnaden på angivet ställe påbörjat att återfylla berget i anslutning till byggnaden. Det är den återfyllning som länsstyrelsen anser endast skett i syfte att höja marknivån. Länsstyrelsens argument om återfyllningen inte stämmer överens med hur lagen är utformad. Att höjdbestämmelsen i planen skulle ha satts ur spel är inte korrekt. Återfyllnad som ny marknivå torde med hänvisning till gällande praxis inte ifrågasättas. Det är så det görs vid samtliga byggnation av suterränghus eller hus med källare.

Länsstyrelsen har angett att byggnadshöjden ska bestämmas utifrån ”den faktiska marknivån, dvs. den ursprungliga marknivån”. Länsstyrelsen har helt bortsett även från den ursprungliga marknivån och beräknat byggnadshöjden som om marken ursprungligen varit helt plan. Att så inte var fallet bestrids och kommer att framgå vid en syn av fastigheten. Omfattande sprängning har gjorts dock mindre än vad som det ursprungliga lovet hade medfört. Länsstyrelsen kan ha missförstått att sprängning har vidtagits även om det inte skett i samma omfattning som om byggnaden hade placerats på det ursprungliga stället. En annan sak är om det anses att återfyllning inte har skett enligt beviljat lov, vilket kan ännu inte avgöras eftersom byggnaden inte är färdigställd. Att underkänna återfyllning och markåtgärder och därmed bortse från den slutliga marknivån innebär att gå mot gällande praxis att den slutliga marknivån ska vara utgångspunkten för beräkningen av byggnadshöjden om byggnaderna är redan uppförda.

Om markåtgärder sker enligt beviljat marklov är detta tomtens nya höjdläge. Eftersom det är marknivån vid det färdiga byggnadsföretaget som beaktas vid beräkningen av byggnadshöjden, ska markåtgärder beaktas när byggnadshöjden

slutligen beräknas. De har erhållit marklov för vidtagna markåtgärder som inte har överklagats. Därigenom har lämpligheten av den slutliga marknivån prövats. Länsstyrelsen kan inte i en efterkommande process underkänna meddelat marklov och ha en annan utgångspunkt för beräkning av marknivå än den marknivå som efter erhållet marklov följts. Länsstyrelsens påstående om att byggnadshöjden i detaljplanen därigenom i praktiken sätts ur spel bestrids. Kommunen har kontroll över vilka marklov som har beviljats och därmed också byggnadernas slutliga höjd. Hur markåtgärder utformas är inte reglerat i lag och får anpassas till det specifika ärendet. Här måste hänsyn tas till att marken sluttar starkt och att erforderliga bärlager erhålls för byggnaden. Markåtgärdernas utformning är tagen med hänsyn härtill. Sammantaget ska ändring av marknivå som skett efter beviljat marklov och i samband med byggnationen ska beaktas när byggnadshöjden slutligen beräknas.

Länsstyrelsens beräkning av höjden på bastubyggnaden är felaktig. Kommunen har beräknat byggnadshöjden med tillämpning av Boverkets allmänna råd avseende byggnader i starkt kuperade tomter, dvs. byggnadens fasadarea har delats med dess respektive omkrets och kommit fram till en byggnadshöjd på 2,5 meter. Bastuns byggnadshöjd är således planenlig.

Länsstyrelsens beräkning av ateljéns byggnadshöjd är också felaktig. Länsstyrelsen har beräknat höjden som om byggnaden hade uppförts på plan mark och medräknat grundläggningen trots att detta torde utgöra markåtgärder för vilket finns ett lagakraftvunnet marklov. Kommunen har beräknat ateljéns byggnadshöjd till 2,9 meter, vilket innebär att byggnaden inte heller avviker från detaljplanen.

Den totala byggnadsytan har länsstyrelsen beräknat till 6,8-9 procent och kommunen till ett lägre tal. Oavsett beräkning utgör den totala byggytan ett så litet överskridande av vad detaljplanen medger som kan godtas som mindre avvikelse.

Gällande plan är gammal och omfattande avvikelser har skett inom planområdet avseende bl.a. byggnadshöjder och marknivåer vilka har medgetts av kommunen. Den tolkning som kommunen har gjort är alltså praxis inom aktuellt planområde. Någon risk för ny prejudicerande effekt torde inte finnas. Den tolkning som länsstyrelsen har gjort beträffande byggnadshöjder innebär en avvikande tolkning till nackdel för dem.

Byggnaderna har tidigare flyttats i förhållande till det ursprungliga loven på grund av de mycket svårtillgängliga lägena på tomten och att man inte ville spränga sönder berget. Terrängen har tvingat fram en förskjutning av byggnaderna till deras slutliga placering. För att få erforderlig hållfasthet för bärlager, grundläggning etc. räcker det inte med normal schaktning och utjämning av jord utan kräver ett mer stabilt underlag. Markåtgärderna är vidtagna med hänsyn till detta. En annan omständighet som måste beaktas är att varken ateljén eller bastun är mer framträdande med den slutliga placering och utformning som de har fått jämfört med hur det ursprungliga bygglovet har utformats. Enda skillnaden är att berget inte nu är bortsprängt utan byggnaderna har placerats med viss förskjutning på mer naturliga avsatser där mindre omfattande sprängningar har behövt göras. Ateljén är placerat 4,6 meter från tomtgränsen och innebär en viss avvikelse från detaljplanen. Med

hänsyn till att avståndet 4,5 meter innehålls, vilket är det avstånd som gäller för såväl attefallshus som friggebod bör avvikelserna kunna godtas som en mindre avvikelse. Detsamma gäller för bastun som endast till en mindre del är belägen på ett avstånd till tomtgränsen som understiger 6 meter. Avvikelserna från den planliga byggnadsytan, som medför en bättre planlösning av byggnaderna, understiger 10 procent och utgör en sådan avvikelse som typiskt sett godtas i bygglovssammanhang. De skäl som enligt förarbetena motiverar ett avsteg från detaljplanen är uppfyllda.

Vid avvägningen mellan deras enskilda och det allmänna intresset måste följande beaktas. Byggnaderna hade varit planliga om de placerats längre in i berget så som bygglovets först var utformat. Med hänsyn till terrängen har dessa förskjutits utan att utformningen har förändrats. Någon annan alternativ placering torde inte vara möjlig utan att försvåra konstruktionen. Topografin på tomten har motiverat att en större avvikelse från planen medges. Utan att jämna ut marken till en plan yta är det inte möjligt att bygga på den branta tomten. Förändringen mot sjösidan torde inte vara märkbar. Byggnaden är placerad mot det i bakgrunden starkt stigande berget. Grannar har inte heller påverkats i märkbar omfattning. Angränsande fastighetsägare torde inte påverkas av de aktuella byggnationerna. I vart fall torde det inte innebära några skillnader för angränsande fastighetsägare huruvida byggnaderna placeras helt planligt eller med de aktuella avvikelser som lovet medför. Vid tiden för byggnadens uppförande torde grannarna ha accepterat byggnationen och klagande skett senare. Den avvikelse från detaljplanen som ateljén medför genom att den ligger närmare tomtgränsen kan därmed konstateras inte vara varken påtaglig eller medföra några beaktansvärda olägenheter för de angränsande fastigheterna. Avståndet om 4,6 meter till tomtgränsen bör därför kunna utgöra en sådan mindre avvikelse som är förenlig med planens syfte. Även den omständigheten att avståndet mellan en mindre del av bastuns balkong och tomtgränsen understiger 6 meter bör medges som en mindre avvikelse från planen. Därutöver kan påpekas att komplementbyggnader har uppförts på grannfastigheter, vissa högre och vissa är närmare tomtgränsen än byggnaderna i aktuellt fall. Att avståndet om 6 meter inte upprätthålls inom planområdet är således vedertaget. Någon avvägning mellan enskilda och allmänna intressen har länsstyrelsen inte har gjort. Inte heller har något allmänt intresse framförts som motiverar att det sökta bygglovets upphävs.

Utifrån äldre plan- och bygglagen (1987:10), ÄPBL, och Boverkets allmänna råd föreligger endast små avvikelser såvitt avser byggnadsyta och avstånd till grannfastigheterna. Därutöver torde byggnaderna vara planliga. Avvikelserna är förenliga med planens syfte och medför inte några beaktansvärda olägenheter vare sig för det allmänna eller för grannfastigheterna. Avvikelserna torde därmed vara godtagbara. Det verkliga avståndet mellan byggnaderna är 9 meter. Skulle ändå avstånd enligt karta gälla, får avståndet ses som en godtagbar mindre avvikelse. Länsstyrelsens beräkningar av byggnadshöjden är felaktiga eftersom dessa utgår ifrån att tomten var plan och med bortseende ifrån återfyllning och lovgivna markåtgärder. Kommunens beräkning av byggnadshöjden har gjorts utifrån metod som anges i Boverkets allmänna råd för särskilt kuperade tomter. Det finns inte skäl att ifrågasätta kommunens beräkning. De aktuella byggnadshöjder avviker således

inte från vad som anges i planen. För det fall sättet att återfylla eller om återfyllning inte sker enligt bygglov/marklov ska detta inte beaktas i bygglovet utan hanteras som ett tillsynsärende eller i slutbeviset. Om bygglovet upphävs, anses bygglovet ha bedömts utifrån andra förutsättningar än hur andras lov bedömts. Åtgärderna torde inte påverka grannarna negativt. Konsekvensen av att upphäva bygglovet som medför att byggnaderna får rivras framstår som orimliga i förhållande till reglernas syfte.

LA och POR har i huvudsak följande.

Av materialet i målet torde det tveklöst framgå att byggnaderna har fått delvis en annan placering för att undvika sprängning i berget och att sprängning dock har skett fast i mindre omfattning. Påståendet om att bastubyggnadens ritning skulle utvisa en plan yta är svårförståeligt eftersom syftet med sprängningen just är att få en plan yta. Tomten är svårbebyggd ner mot vattnet och kräver särskilda lösningar för att kunna bebyggas. Placeringen av såväl ateljén och bastun har skett av byggtkniska skäl för att inte behöva spränga ”sönder” berget. Denna något justerade placeringen av byggnaderna har medfört att byggnaderna har kommit att strida något mot detaljplanen, trots att de i övrigt är oförändrade i utförandet.

Det finns inte skäl att göra en annan beräkning av byggnadsarean än vad som länsstyrelsen har gjort. Överskridandet av byggnadsarean är i alla fall inte mer än vad som normalt godtas som en mindre avvikelse. Det har inte heller tillkommit ytterligare byggnader på fastigheten och lagakraftvunnet marklov finns för de aktuella murarna. Ateljéns avstånd till tomtgränsen innehåller avståndet 4,5 meter, vilket är det avstånd som enligt lagstiftaren torde vara ett ”skyddsavstånd” med hänsyn till hur byggander utan bygglov får uppföras. Att byggnaden har uppförts ca 4,59 meter från tomtgränsen istället för 6 meter kan inte anses utgöra en betydande olägenhet. Bakom bastun ligger det ursprungliga berget kvar och från sjösidan syns ingen förändring jämfört med om bastun placerades i det ursprungliga tänkta läget.

Det vidhålls att det finns grund att medge avvikelse från detaljplanen i större omfattning än vad som kan ske i vissa andra fall på grund av tomtens branta läge mot strandlinjen. Gällande detaljplan är vidare mycket gammal och genomförandetiden har gått ut. Området är färdigbyggt och det föreligger åtskilliga avvikelser från planen inom området. Flera komplementbyggnader är uppförda med en betydligt högre höjd än 3 meter i lägen där det aldrig varit aktuellt med sprängning och efterkommande återfyllning. Det aktuella bygglovet medför inget prejudicerande verkan utan tvärtom, följer den praxis om avvikelser och åtgärder som nämnden har tillämpat inom planområdet. Klagandena har inte heller anfört något skäl som medför att de beviljade loven skadar enskilda intressen.

Intyg från byggnadsingenjör har getts in till styrkande av att det är byggtkniskt motiverat med den utformning av bastuhuset och den markåterställning som kommit att ske.

HB-W och PE

Av bygglovet från år 2008 framgår att byggnaderna ska placeras på plats där de ursprungliga byggnaderna stod och att föreslagen placering inte förändrar byggnadshöjden. Någon sprängning behövdes alltså inte. Inte heller skulle en förflyttning av placeringar förändra höjden eftersom bergets lutning var relativt konstant. Byggnaderna kom att bli för höga för att de är uppförda med krypgrund i stället för platta på mark, vilket man hade sökt lov för. Det verkliga utförandet strider ännu mer mot detaljplanen än vad bygglovs-ritningarna anger och ett ärende om olovlig byggnation handläggs av länsstyrelsen.

Överskridandet av byggnadsarean har av länsstyrelsen beräknats till 15-20 kvm. De har själva beräknat avvikelsen till 23,5 kvm (47+34+161,5). Bastuns byggnadsarea har beräknats till 34 kvm på grund av balkongen som ska inräknas. Fastigheten får bebyggas med 219 kvm och den procentuella avvikelsen är då 11 procent. Jämte bastun har det byggts ett uppmurat trädäck som man via en öppning kan gå in under. I utrymmet finns bl.a. en pump och höjden i utrymmet är som mest ca 3 meter. Konstruktionen uppfyller kriterierna för att räknas som en byggnad enligt 1 kap. 4 § PBL, varför maximalt tillåten byggnadsarea överskrids ännu mer. Avvikelsen är för stor för att kunna godtas som en mindre avvikelse.

Ateljén är placerad 4,6 meter från tomtgränsen och något medgivande finns inte från deras sida. Byggnaden ligger alltså 1,4 meter för nära fastighetsgränsen. Avståndet är sådant att det inte kan godtas som en mindre avvikelse. Därtill ska läggas att en altan har byggts bredvid byggnaden som ligger endast 0,5 meter från tomtgränsen. Även bastun ligger för nära fastighetsgränsen. Även om avvikelsen i sig inte är anmärkningsvärt stor ska den räknas in i bedömningen av de totala avvikelserna på fastigheten. Det uppmurade trädäck som ansluter till bastun och som inhyser pumpen ligger ännu närmare tomtgränsen. Påståendet att det skulle vara vedertaget i området att avståndet till tomtgräns inte upprätthålls tillbakavisas. Vad planen tillåter är att placera badhus på kommunens vatten och sådana badhus får också placeras närmare gränsen än 6 meter, vilket inte är fallet i målet.

Avståndet mellan bastu och ateljé är 8 meter. Konstateras kan att såväl kommunen och länsstyrelsen som – fram tills nu – sökanden varit av uppfattningen att avståndet är 8 meter och därmed planstridigt.

Byggnadernas höjder är planstridiga. De har beräknat avvikelsen till ca 1,5 meter på båda byggnaderna. Konstruktionerna eller ”kapporna” som har uppförts runt byggnaderna är inte att betrakta som markhöjningar eller återfyllnader och någon hänsyn till dem ska således inte tas vid beräkningen av byggnadshöjd. Precis som länsstyrelsen har anfört tjänar åtgärderna runtomkring byggnaderna inte någon annan funktion än att söka sänka byggnadernas höjd. Beträffande bastun ska dock påpekas att den ligger mindre än 6 meter från kommunens vattenområde tillhörande fastigheten Y. Det kan därmed ifrågasättas om inte regeln om sex meter till allmän plats ska tillämpas, vilket skulle medföra att beräkningen ska utgå från den allmänna platsens medelnivå invid tomten. Som tidigare har framförts

behövdes inga sprängningar runt ateljén förutom bortsprängningar av enstaka stenar. Ateljén placerades på samma plats som en gammal byggnad och marken där var platt.

Sammantaget avviker ansökan från planen på en rad punkter. Därtill ska läggas att byggnaderna, såvitt de vet, också är försedda med kök i strid mot detaljplanen. Flera av avvikelserna är – även sedda var för sig – alltför stora för att kunna accepteras såsom mindre avvikelser. Vid en sådan helhetsbedömning som ska göras av de sammanlagda avvikelserna blir det omöjligt att ge lov. Därutöver kan poängteras att bastun och ateljén avviker kraftigt från övrig bebyggelse i grannskapet i frågan om både storlek och utseende. Att det skulle innebära ekonomiska konsekvenser om lov inte ges kan inte tas i beaktande.

HB-W och PE har tillagt huvudsakligen följande.

Aktuella bygglov överskrider detaljplanen på en rad punkter. Om man är tvungen att placera byggnaderna på ett annat sätt, skulle man samtidigt t.ex. ha sänkt höjderna för att hålla sig inom detaljplanen. Byggnadernas höjd och omfång förtär utsikt mot vattnet, vilket de skulle ha haft om åtgärderna varit planensliga.

Det vidhålls att aktuell bebyggelse avviker från området och att kravet på en god helhetsverkan inte är uppfyllt. Någon motsvarighet till ateljén finns inte i området och inte heller någon så hög byggnad nere vid vattnet som bastun. Omgivande fastigheters komplementbyggnader uppvisar tvärtom en enhetlighet sett till placering och utformning. Det finns vidare, såvitt de vet, ingen byggnad som är placerad planstridigt nära gränsen till bebyggd fastighet och inte heller någon komplementbyggnad som skulle vara högre än 3 meter.

De vet vidare inte om det hänvisade lagakraftvunna marklovet omfattar exakt samma åtgärder som nu är i fråga. Ett beviljat marklov medför dock automatiskt inte att aktuella ”kappor” runt byggnaderna är att betrakta som sådana markfyllnader som har betydelse för höjdmätningen. Marken under byggnaderna är plan och höjdmätningen ska utgå från den marknivån. Som tidigare har nämnts, beror en stor del av byggnadernas höjdvikelse på att man i ett sent skede valt att använda krypgrund i stället för platta på mark, utan att för den skull sänka byggnadernas höjd. Att sänka byggnadernas höjd med hjälp av aktuella gjutningar ska inte vara acceptabelt.

Miljö- och stadsbyggnadsnämnden

I skälen till beslutet har beskrivits hur beräkningen av byggnadshöjden gjorts. Vid denna beräkning kom det fram att förslaget inte innebar någon avvikelse från detaljplanen med avseende byggnadshöjden. När det gäller övriga avvikelser som föreligger från planen anses de tillsammans utgöra en mindre avvikelse.

DOMSKÄL

Prövningens ram

Inom ramen för det här målet kan mark- och miljödomstolen enbart ta ställning till sådant som prövats av underinstanserna. Det betyder att domstolen inte kommer att uttala sig om altankonstruktionerna vid bastun respektive ateljén. Domstolen kommer inte heller att pröva påståenden om avvikelser från marklovet eller bygglovet; det får istället hanteras av miljö- och stadsbyggnadsnämnden inom ramen för dess tillsynsverksamhet.

Tillämpliga bestämmelser m.m.

Som framgår av underinstansernas beslut ska målet prövas enligt bestämmelserna i plan- och bygglagen (1987:10), ÄPBL, och äldre plan- och byggförordningen.

Fastigheten Nacka X omfattas av en stadsplan från år 1938, som gäller som detaljplan. Förutsättningar att meddela bygglov inom planlagda områden anges i 8 kap. 11 § första stycket ÄPBL. Enligt bestämmelsen ska ansökningar om bygglov bifallas bl.a. om åtgärden inte strider mot detaljplanen samt uppfyller kraven i 3 kap. 1, 2 och 10-18 §§ ÄPBL. Enligt 8 kap. 11 § sjätte stycket ÄPBL får bygglov lämnas för åtgärder som innebär mindre avvikelser från detaljplanen, om avvikelsen är förenlig med planens syfte. För att bygglov ska kunna meddelas för de sökta åtgärderna måste vidare samtliga avvikelser vid en samlad bedömning anses som mindre och förenliga med syftet med planen.

De centrala frågorna i målet är om ansökta åtgärder är förenliga med detaljplanen och om så inte är fallet, om avvikelserna kan anses utgöra mindre avvikelser från planen och därför ändå kan tillåtas.

I detaljplanen anges bl.a. följande. Tomt får inte bebyggas till större del än en tiondedel av ytan. På varje tomt får endast en friliggande bostadsbyggnad uppföras jämte erforderliga gårdsbyggnader. Byggnad får inte läggas närmare tomtgränsen än 6 meter. Avstånd mellan skilda byggnader på samma tomtplats får inte vara mindre än 12 meter. Byggnadsnämnden får, om det går ur brandfaresynpunkt, medge mindre avstånd, dock inte under 9 meter. Gårdsbyggnad får inte uppföras till större höjd än 3 meter.

Andel av fastigheten som får bebyggas

Länsstyrelsens beräkning av bostadshusets byggnadsarea bör läggas till grund för bedömningen. Ateljén har en byggnadsarea om 47 kvm medan bastun, enligt mark- och miljödomstolens beräkning, har byggnadsarea om ca 33 kvm. Byggnaderna på fastigheten har alltså sammanlagt en byggnadsarea om ca 241 kvm. Men detaljplanen medger att fastigheten bebyggs med upp till 219 kvm byggnadsarea. Det innebär att överskridandet av den i detaljplanen tillåtna högsta byggnadsarean på fastigheten uppgår till ca 22 kvm eller ca 10 procent.

Enligt mark- och miljödomstolens bedömning är överskridandet av den i planen angivna högsta tillåtna area som får bebyggas inte större än att den kan godtas som en sådan mindre avvikelse som är förenlig med planens syfte.

Avstånd till tomtgräns och avstånd mellan byggnader på tomten

Som länsstyrelsen angett är avståndet mellan ateljén och bastun ca 8 meter. Av aktmaterialet framgår att avståndet från ateljén till fastighetsgränsen i söder är 4,59 meter. Enligt mark- och miljödomstolens bedömning får bastuns nordöstra hörn anses ligga ca 5,5 meter från fastighetens gräns mot vattnet. Det innebär att byggnadsåtgärderna är planstridiga även vad gäller avstånd till tomtgräns och avstånd mellan byggnaderna på fastigheten.

Enligt mark- och miljödomstolens bedömning är överskridandena i det här avseendet inte större än att den kan godtas som en sådana mindre avvikelse som är förenlig med planens syfte.

Byggnadshöjd

Nämnden har funnit att både ateljén och bastun har en byggnadshöjd som överensstämmer med detaljplanen, medan länsstyrelsen har bedömt att byggnadernas höjd är planstridig.

I Boverkets allmänna råd 1995:3 finns förtydliganden av hur byggnadshöjden ska beräknas. De allmänna råden är inte bindande i rättstillämpningen, men kan tjäna som vägledning i de fall lag- eller förordningstext inte ger tydliga besked. I de allmänna råden anges bl.a. följande.

Vid beräkning av byggnadshöjd ska man utgå ifrån en fasad som fastslås vara beräkningsgrundande, i första hand den ena långsidan. Vid lika fasadlängder får, med hänsyn till omgivningen, avgöras vilken fasad som ska vara beräkningsgrundande. Beräkningen av markens medelnivå sker utifrån det färdiga byggnadsföretaget. Markmedelnivån beräknas i okomplicerade fall utifrån medelvärdet vid byggnadens fyra hörn. I mer komplicerade fall där markförhållandena invid byggnaden är mycket oregelbundna anger de allmänna råden att den s.k. fasadareametoden kan användas, där byggnadshöjden beräknas genom att samtliga fasaders area adderas och divideras med byggnadens omkrets.

I Mark- och miljööverdomstolens dom den 18 juni 2015 i mål P 10363-14 anges bl.a. följande.

Fasadareametoden bör inte tillämpas på det sätt som anges i de allmänna råden eftersom principen med beräkningsgrundande fasad då frångås. Även Boverket har numera tagit avstånd från denna tillämpning (se Boverkets Rapport 2014:4 s. 48). Fasadareametoden kan däremot med fördel användas för att bestämma markens medelnivå invid byggnaden, som sedan utgör utgångspunkten för att beräkna byggnadshöjden på den beräkningsgrundande fasaden.

På grund av att markförhållandena på platsen är mycket oregelbundna ska, enligt mark- och miljödomstolen, markens medelnivå beräknas med tillämpning av fasadareametoden. Det på det sättet beräknade marknivån utgör sedan utgångspunkten för beräkningen av byggnadshöjden för ateljén och bastun på byggnadernas östra fasader. Med tillämpning av fasadareametoden kommer mark- och miljödomstolen fram till att byggnadshöjden för ateljén är ca 3,2 meter, medan byggnadshöjden för bastun är ca 3,28 meter. Det betyder att byggandsåtgärderna är planstridiga även när det gäller byggnadshöjd för gårdsbyggnader. Överskridande är dock begränsat; det är inte större än 0,2-0,28 meter. Ett så måttligt

överskridande går inte utöver vad som kan godtas som en mindre avvikelse som är förenlig med planens syfte.

Övriga frågor

Det finns inte något i utredningen som tyder på att kraven på enhetlighet och god helhetsverkan inte skulle vara uppfyllda eller att byggnadsåtgärderna skulle innebära en betydande olägenhet för omgivningen. Det finns inte heller i övrigt något hinder för det ansökta bygglov.

Avslutning

Byggnadsåtgärderna avviker från kraven i detaljplanen när det gäller byggnadsarea, byggnadshöjd, avstånd mellan byggnader och avstånd till fastighetsgräns. De ställningstaganden som nu gjorts är, enligt mark- och miljödomstolen, giltiga inte enbart om man bedömer avvikelserna var för sig utan också om man betraktar dem tillsammans. Förutsättningarna i övrigt för att ge bygglov är uppfyllda.

Det anförda innebär att nämnden gjorde rätt som gav bygglov för de ansökta åtgärderna. Länsstyrelsens beslut ska därför upphävas och nämndens beslut fastställas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 427)
Överklagande senast den 21 juni 2016.

Inge Karlström

Kent Svensson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Inge Karlström, ordförande, och tekniska rådet Kent Svensson. Föredragande har varit beredningsjuristen Julia Jourak.